

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΚΑΨΑΝΗ
Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου
Ἁγίου Ὀρους

ΧΡΙΣΤΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε. Χ. Ο. Ν.
ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

	Σελίς	5	(Πρόλογος)	στ.	13	ἀντί ἀντιστίχως			
							γράφε :	ἀντιστοίχως	
»	7	στ.	20	ἀντί	αἰώνιο	»		αἰώνια	
»	8	»	19	»	ἀχώριστος	»		ἀχώρητος	
»	10	»	7	»	μέωσι	»		θέωσι	
»	11	»	18	»	τῆν	»		τῆς	
»	11	»	25	»	αὐτά	»		αὐτὰ	
»	13	»	7	νά	προστεθῆ μετὰ τὸ : «περισυλλογῆς» ἢ φράσις : πού δὲν ἴμφορεῖ νὰ συγκριθῆ μέ τὰ συστήματα				
»	18	»	28	ἀντί	παθάνουν	γράφε :		πεθάνουν	
»	23	»	19	»	ἐν	»		ἐν	
»	24	»	25	»	ὄρα	»		ὄρο	
»	36	»	5	»	κοινωνίχ	»		κοινωνίχ	

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΚΑΨΑΝΗ
Καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου
Ἁγίου Ὀρους

ΤΡΙΑ ΔΟΚΙΜΙΑ :

- 1. Η ΣΑΡΚΩΣΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ
Η ΘΕΩΣΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**
- 2. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Η ΖΩΗ ΜΑΣ**
- 3. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Χ.Ο.Ν.
ΑΘΗΝΑΙ 1976

Έπιμελητής έκδόσεως: ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Τυπογραφείο: ΑΝΑΤ. ΠΑΛΑΜΑΡΗ, όδός Σαρρή 27, ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 5234.793 — 5233.036 — 5230.772

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἀποτελεῖ «καύχησιν ἐν Κυρίῳ» ὅτι ἡ Ἑλληνική Χριστιανοσοσιαλιστική Ὀργάνωση Νέων (Ε.Χ.Ο.Ν.), παραδίδει στὰ χέρια τῆς ἀγωνιζομένης γιὰ ἓνα καλλίτερο κόσμο νεότητος, τρία δοκίμια τοῦ ἁγίου καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου ἐν Ἁθῶ γέροντος Γεωργίου.

Τὰ δύο πρῶτα κείμενα: **Η ΣΑΡΚΩΣΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Η ΘΕΩΣΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ** καθὼς καὶ **Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ Η ΖΩΗ ΜΑΣ**, εἶναι δημοσιευμένα στὴ ἔφημερίδα «**ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**» τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1975 καὶ τὸ Ἅγιο Πάσχα τοῦ 1976, ἀντιστίχως.

Τὸ τρίτο δοκίμιο **ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**, εἶναι τὸ κείμενο διαλέξεως τοῦ σεβαστοῦ πατρός στοὺς Νέους καὶ Νέες τῆς Ε.Χ.Ο.Ν. κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1975.

Ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμεθα τὰ σεμνὰ αὐτὰ κείμενα ν' ἀποτελέσουν σταθερὴ πυξίδα πλεύσεως γιὰ ἓνα σωστό καὶ σωτήριο προσανατολισμό μέσα στὸν ἀντιφατικὸ καὶ ἀβέβαιο κόσμο μας.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΝΕΩΝ

Η ΣΑΡΚΩΣΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Η ΘΕΩΣΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὰ Χριστούγεννα δίδουν σὲ ὅλους μας τὴν μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀναβαπτίσουμε τὴν ὑπαρξί μας στὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ φωτισθῆ καὶ προσεγγισθῆ τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄν παραμερίσουμε τὸν ὀρθολογισμό καὶ σκεπτικισμό μας, τὴν ὑπερηφάνεια καὶ αὐτάρκεια τοῦ ἀνθρώπου ποὺ νομίζει ὅτι ὅλα τὰ ἐξηγεῖ καὶ κατορθώνει, τὴν ἀγωνιώδη μέριμνα τοῦ βίου, τὴν ρουτίνα πολλῶν καθημερινῶν ματαίων πράξεων καὶ ἐπιδιώξεων, ποὺ κατατρώγουν τὴν ζωὴ μας, τὰ πάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες μας καὶ προσέλθουμε στὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ μὲ τὸν πόθο καὶ τὴν νοσταλγία τῶν Μάγων, τὴν ταπείνωσι καὶ τὴν ἀπλότητα τῶν Ποιμένων, θὰ ἀποκαλυφθῆ καὶ σὲ μᾶς τὸ μεγάλο καὶ μοναδικὸ μυστήριον ποὺ συντελεῖται ἐκεῖ.

Δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὸ μυστήριον αὐτὸ ἂν δὲν μετα-νοήσῃ, δηλαδὴ ἂν δὲν ἀλλάξῃ νοῦν, ἂν δὲν παύσῃ νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν στενὴ καὶ πτωχὴ προοπτικὴ τοῦ ἀρρωστημένου ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό ἀνθρώπου, γιὰ νὰ τὰ δῆ μέσα στὴν αἰώνια καὶ ἄπειρη προοπτικὴ τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι συντελεῖται στὴν Βηθλεέμ δὲν εἶναι μιὰ ρομαντικὴ ἱστορία συμβολικοῦ περιεχομένου, ἰκανὴ γιὰ

νά τρέφη τὴν φαντασίαν τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ἔνα πραγματικὸ καὶ ἱστορικὸ γεγονός. Οἱ Εὐαγγελισταὶ μὲ τὴν γραφίδα καὶ τὸ αἷμα τους μαρτυροῦν γιὰ τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ ἐπιμένουν ἰδιαίτερα στὰ ἱστορικά του πλαίσια: «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ Βασιλέως..» (Ματθ. 2, 1). «Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἡ ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου» (Λουκ. 2, 1—2).

Ἡ ἱστορικότης πάλι τοῦ γεγονότος δὲν σημαίνει ἄρνησι τοῦ παραδόξου χαρακτῆρος του, ἀφοῦ ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ παράδοξο, στὴν τομὴ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὸν Ἄναρχο, τοῦ κτιστοῦ ἀπὸ τὸν Ἄκτιστο, τοῦ πεπερασμένου ἀπὸ τὸν Ἄπειρο. «Μυστήριον ξένον ὁρῶ καὶ παράδοξον — ψάλλει ἡ Ἐκκλησία — οὐρανὸν τὸ σπήλαιον ἔθρονον χερουβικόν, τὴν Παρθένον τὴν φάτνην χωρίον ἐν ᾧ ἀνεκλήθη ὁ ἀχώριστος, Χριστὸς ὁ Θεός, ὃν ἀνυμνοῦντες μεγαλύνομεν».

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται μέσα στὸ Σπήλαιο τὸ μυστήριον τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, τὸ «χρόνοις αἰωνίοις σεσηγημένον» (Ρωμ. 16—25), ὡς μυστήριον ἀγάπης, ἐλευθερίας καὶ ἀνακαινίσεως. Μυστήριον πατρικῆς ἀγάπης, ποῦ προσφέρεται στὸν ἄνθρωπο ἀνιδιοτελῶς. Ὁ Πανάγαθος Κύριος ἀγαπᾷ τὸ πλάσμα Του. Θέλει νὰ τὸ κἀνὴν συμμέτοχο τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ζωῆς Του. Δὲν ἐπεμβαίνει ὅμως καταναγκαστικὰ καὶ ἐξωτερικὰ, πιεστικὰ καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ. Εἰσέρχεται μέσα στὴν Ζωὴν του, στίς συνθῆκες τῆς ἰδικῆς του ὑπάρξεως. Συμμε-

ρίζεται τὸ «παθητόν» τῆς φύσεώς του, τὸν πόνο καὶ τὸν θάνατο τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. τὶς ὀριακὲς του καταστάσεις. Αὐτὴ ἢ ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ ἀνθρώπου εἴσοδος τοῦ ἐπέκεινα ὀρίων Θεοῦ φανερῶνει τὴν Θεία φιλανθρωπία, τὴν Θεία συγκατάβασι, τὴν ὁποία ὁ Ἄποστολος Παῦλος ὠνόμασε «κένωσι» τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ταπείνωσι καὶ μετοχὴ στὴν κατάστασι τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς τῆς ἀμαρτίας. Μέσα στὴν πτωχεία τῆς σαρκώσεως λάμπει ὁ πλοῦτος τῆς Θείας Ἀγάπης.

Στὴν ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀνταποκρίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Παρθένος ἀγαπᾷ τὸν Θεό, προσφέρεται χωρὶς ὄρους, ἀνεπιφύλακτα. Παραδίδεται στὸν Θεό καὶ μόνον ἔτσι ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ «χώρα τοῦ ἀχωρήτου». Ἡ τελεία ἀγάπη τῆς Παρθένου τῆς ἐπιτρέπει νὰ γίνῃ σκεῦος τῆς σαρκωμένης Ἀγάπης, γέφυρα «δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός», νύμφη ἀνύμφευτος. Τώρα γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴν πτώσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν χωρισμό του ἀπὸ τὸν Θεό συναντᾶται ἱστορικὰ καὶ πραγματικὰ ὁ Θεός μετὰ τὸν ἄνθρωπο, ἡ θεία ἀγάπη μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀγάπη. Τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου στὸν Θεό θὰ φανερώσῃ ἀκόμη ὁ Μνήστωρ Ἰωσήφ, οἱ Ποιμένες, οἱ Μάγοι. Ὅλα αὐτὰ τελοῦνται ἐν ἐλευθερία. Κανείς δὲν ἀναγκάζει τὸν Θεό νὰ κενώσῃ τὸν ἑαυτό Του, τὴν Παρθένο νὰ προσφερθῇ νὰ γίνῃ μητέρα Του, τὸν Ἰωσήφ, τοὺς Ποιμένες καὶ τοὺς Μάγους νὰ προσκυνήσουν, λατρεύσουν καὶ δοξολογήσουν τὸν ἀγαπώμενο καὶ φιλάνθρωπα συγκαταβαίνοντα Κύριο. Ὅπως ἐλεύθερα ὁ ἄνθρωπος χωρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ἐλεύθερα ἐπιστρέφει καὶ ἐνώνεται μαζὺ του.

Μέσα στὴν ἐν ἐλευθερία καὶ ἀγάπη συνάντησι αὐ-

τῆ τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο στὸ ἱστορικὸ πρόσωπο τοῦ Λόγου Ἰησοῦ Χριστοῦ καινουργεῖται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. Δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ἐξωτερικὴ μόνο ἀλλαγὴ καὶ ἠθικὴ καλλιτέρευσις, ποῦ θὰ βελτίωνε ἴσως τὴν κατάστασι τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸν λυτρῶνῃ, ἀλλὰ γιὰ πραγματικὴ ἀνακαίνισις, ἀφθαρτοποίησις, ζωοποίησις καὶ ~~φ~~ρέωσις τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως γνωρίζουν ἐκ πείρας ὅσοι μετέχουν σ' αὐτήν. Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἀνακαίνισις καὶ μεταμόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ προϋποθέτει τὴν ἐλεύθερη ἀγάπη καὶ πίστις στὸν Θεό, δὲν εἶναι μαζικὴ, μηχανικὴ, ἀποτέλεσμα ἀναγκαιότητος, ἀλλὰ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ. Τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα θὰ συναντήσουν τὸν προσωπικὸ Τριαδικὸ Θεὸ στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἐν κοινωνίᾳ μὲ τὰ ἄλλα πιστεύοντα πρόσωπα (Ἐκκλησία = κοινωνία προσώπων ἐν Χριστῷ), γιὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν νέα ζωὴ τοῦ Θεοῦ ἢ κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο «νὰ περιπατήσουν ἐν καινότητι ζωῆς» (Ρωμ. 16, 4). Μία νύξι ἀπλῶς κάνω γιὰ τὴν ματαιότητα ἀναζητήσεως τῆς λυτρώσεως στὸν Χριστό μόνον χωρὶς ἀναφορὰ στὸ Σῶμα του, τὴν Ἐκκλησία, δηλαδή, τὴν κοινωνία τῶν Τριῶν Θείων προσώπων μὲ τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα.

“Ολοὶ εἴμεθα κουρασμένοι ἀπὸ τὴν παλαιότητα τοῦ «παλαιοῦ» μας ἀνθρώπου καὶ συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ ζητοῦμε νὰ ἐνδυθοῦμε τὸν καινὸ ἄνθρωπο. Μετὰ τὴν ἱστορικὴ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ καινὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὄνειρο οὔτε οὐτοπία, εἶναι πραγματικότης. Ἀπὸ τὴν στιγμή τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ παρέχεται στὸν ἄνθρωπο ἡ δυνατότης τῆς ἰδικῆς του κατὰ χάριν θεώσεως, ἀφοῦ κατὰ τοὺς Πα-

τέρες «Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται ἵνα Θεὸν τὸν Ἀδὰμ ἀπεργάσῃται». Ἡ διαρκῶς προσφερομένη μέσα στὴν Ἐκκλησία διὰ τῶν ἀγίων Μυστηρίων Ζωὴ τοῦ σαρκωμένου Θεοῦ στὸν ἐν μετανοία προσερχόμενο ἄνθρωπο, τὸν ἀνυψώνει στὴν θεϊκὴ δόξα καὶ λαμπρότητα καὶ τὴν ἀληθινὴ εὐγένεια τῆς φύσεώς του, κάνοντάς τον «θείας φύσεως κοινωνό» (Β΄ Πέτρ. 1, 4). Αὐτὴ ἡ μεταμόρφωσι εἶναι ἱστορικὴ, μέσα στὸν χῶρο καὶ τὸν χρόνο, ποὺ ἐπίσης μεταμορφώνονται, ὥστε νὰ μὴ ἀπαιτεῖται ἔξοδος τοῦ λυτρουμένου ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἱστορία σὲ φανταστικούς κόσμους. Αὐτὸ ἀποκαλύπτει καὶ ἡ Βυζαντινὴ Ὁρθόδοξη Ἀγιογραφία, ὅπου ὅλοι καὶ ὅλα μεταμορφώνονται ἐν χώρῳ καὶ ἐν χρόνῳ.

Πόσο βαθειὰ καὶ ἀληθινὴ εἶναι ἡ καινὴ Ζωή, ποὺ προσφέρει ὁ Χριστός, κατανοεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ὅταν εὕρισκῃ τὴν λύτρωσί του στὸν Ἰησοῦ Χριστό, μετὰ ἀπὸ κοπιαστικὴ ἀναζήτησι τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς καινῆς Ζωῆς σὲ ὑποκατάστατα τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ψευδεῖς Μεσσίες. Εἶναι ψευδεῖς Μεσσίες γιατί εἶναι μόνο ἱστορικοὶ καὶ ἀνθρώπινοι ἢ μόνον ἐξωἱστορικοὶ καὶ φανταστικὰ θεϊκοί, δὲν μετέχουν τῶν δύο φύσεων καὶ δὲν συνάπτουν τὸν Θεὸν μὲ τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ κόσμος ποὺ ζοῦμε εἶναι γεμᾶτος ὑποκατάστατα τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μεσσία καὶ γι' αὐτὰ μετὰ ἀπὸ προσκαίρους ἐνθουσιασμούς εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἀπογοητευμένους ἀνθρώπους. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς καταλήγουν στὸν μηδενισμό, ὅπως ὁ J. P. SARTRE μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη θητεία του στὸν Μαρξισμό. Ἄλλοι ἀναζητοῦν καὶ εὕρισκουν τὸν Θεὸ στὴν Ἐκκλησία παραμερίζοντας τὶς προκαταλήψεις ποὺ ὑπάρχουν σήμερα γιὰ τὸν θεσμό

τῆς Ἐκκλησίας λόγω καί τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς θρησκείας, πού ἔγινε στόν τόπο μας τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀλλά καί τῆς ἀδυναμίας ἀνθρώπων τῆς Ἐκκλησίας νά ἐκφράσουμε γνήσια καί ἀληθινά τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἄνθρωποι, πού μετὰ ἀπὸ περιπλάνησι ἀναζητοῦν τὸν Ἀληθινὸ Θεὸ στὴν Ὁρθοδοξία, ἔρχονται ἄρκετοὶ στό Ἅγιο Ὄρος. Μερικοὶ μάλιστα καί ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, κάτοχοι μεγάλης μορφώσεως καί φιλοσοφικῆς ἐνοράσεως. Τελευταῖα μᾶς ἐπεσκέφθη ἓνας ἐπιστήμων. Στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία ἐγκατέλειψε τὴν Ἐκκλησία καί ἐθύμωσε μὲ τοὺς γονεῖς του πού τοῦ ἔδωσαν χριστιανικὴ ἀνατροφή. Πρὸ καιροῦ θέλησε νά βρῆ κάποια λύτρωσι καί πνευματικὴ βοήθεια στὴν κίνησι γιόγκα. Μυήθηκε στὴν διδασκαλία τοῦ συστήματος αὐτοῦ καί στὴν τεχνικὴ τοῦ «διαλογισμοῦ» αἰσθάνθηκε κάποια ἱκανοποίησι, ἀλλὰ μετὰ διεπίστωσε ὅτι δὲν εὔρισκε τὴν ἀπαιτούμενη δύναμι γιὰ τὴν ζωὴ οὔτε βαθειὰ εἰρήνη στὴν ψυχὴ του. Ἐπεχείρησε τότε ἓνα διερευνητικὸ ταξίδι στό ἅγιο Ὄρος. Ἐπεσκέφθη Μοναστήρια πού ἀνθεῖ ἡ πνευματικὴ ζωὴ καί συνήντησε ἁγιασμένους ἀσκητές. Ἐλαβε τότε γεῦσι τῆς νέας ζωῆς πού δίδει ὁ Χριστὸς καί ἐγύρισε στόν κόσμον μὲ ἀπόφασιν νά ζῆσιν ὡς συνειδητὸς Χριστιανός. Τώρα διαβάζει τὴν ἁγία Γραφή καί αἰσθάνεται ἐσωτερικὰ τὸ μήνυμά της. Μετέχει στὴν Θεία Λειτουργία καί λαμβάνει μεγάλη πνευματικὴ δύναμι. Ἐτσι δικαιώνει τοὺς γονεῖς του γιὰ τὴν χριστιανικὴ ἀνατροφή πού τοῦ ἔδωσαν.

Ἄναφέρω αὐτὴ τὴν ἱστορία ἐνδεικτικὰ, ἐπειδὴ στὴν κατάστασιν τοῦ νέου αὐτοῦ εὔρισκονται καί ἄλλοι πολλοὶ νέοι, ἀλλὰ καί μεγαλύτεροι στὴν ἡλικία.

“Ας κάνουν τὸν κόπο νὰ ἀναζητήσουν χωρὶς προκατάληψι τὸ πνευματικὸ βάθος τῆς Ὁρθοδοξίας. “Ας μελετήσουν μερικὰ βιβλία ποὺ βοηθοῦν στὴν γνωριμία τῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἀγνωστοῦ Ὁρθοδόξου Πίστεως. Στούς νηπτικούς Πατέρες τῆς Φιλοκαλίας μὲ κατάλληλη πνευματικὴ καθοδήγησι θὰ βροῦν σύστημα πνευματικῆς περισυλλογῆς τύπου γιόγκα. Στὸ Εὐαγγέλιο πάλι καὶ τοὺς Πατέρες ποὺ ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν βελτίωσι τῆς κοινωνίας καὶ τὴν λύσι τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, θὰ βροῦν τὴν ἔμπνευσι καὶ τὴν ἀναγκαία πνευματικὴ θεμελίωσι γιὰ τὴν γραμμὴ ποὺ πρέπει καὶ σήμερα νὰ ἀκολουθήσουμε στὰ φλέγοντα κοινωνικὰ προβλήματα. Ὡς Ἕλληνες καὶ Ὁρθόδοξοι ἔχουμε μία μεγάλη πνευματικὴ κληρονομία, ποὺ ἂν ἐκτιμηθῇ, ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ φῶς τῆς ζωῆς μας. Ἀντὶ νὰ ζητοῦμε δάνεια ἀπὸ τοὺς ξένους, σὰν πτωχοὶ συγγενεῖς, ἄς γνωρίσουμε καὶ ἀξιοποιήσουμε τὸν πλοῦτο τῆς Παραδόσεώς μας.

Οἱ νεοέλληνες εἴμεθα ὑπεύθυνοι δύο μεγάλων ἀμαρτημάτων: τῆς καπηλείας τῆς παραδόσεως μὲ ὅλο τὸ πληθωρικὸ καὶ χωρὶς ἀντίκρουσμα στὴν προσωπικὴ ζωὴ ρητορισμὸ (βερμπαλισμὸ) γύρω ἀπὸ τίς ἀξίες τοῦ «ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ», ποὺ ἐπιχείρησαν κυρίως οἱ παρατάξεις δεξιῶν καὶ μικροαστικῶν φρονημάτων. Καὶ τῆς ἀπορρίψεως τῆς Παραδόσεως προκειμένου νὰ οἰκοδομηθῇ ἐπὶ ὑλιστικῶν καὶ ἀθεϊστικῶν βάσεων ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, ποὺ ἐπιχειροῦν οἱ παρατάξεις ἀριστερῶν φρονημάτων. Πρόκειται οὐσιαστικὰ γιὰ τὴν ἴδια ἀρνητικὴ στάσι, ποὺ προδίδει ἄγνοια τῆς Παραδόσεώς μας, πνευματικὴ ἐξάρτησι ἀπὸ τὴν μὴ Ὁρ-

θόδοξη, αίρετική, ιδεαλιστική ἢ ὑλιστική Δύσι, ἀποκοπή καὶ ξερρίζωμα ἀπὸ τῆς ζωηφόρας ἑλληνορθόδοξης πηγῆς μας, αὐτὲς ποὺ ἔθρεψαν τὸν λαὸν μας στὴν Τουρκοκρατία, ἐδημιούργησαν τὸ Εἰκοσιένα καὶ ἀνέδειξαν ἑλληνορθόδοξους ἀγωνιστὰς σὰν τὸν ἅγιο Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό, τὸν Μακρυγιάννη, τὸν Παῦλο Μελά καὶ ἄλλους ἀργότερα.

Στὴν αὐστηρὴ κριτικὴ ποὺ κάνουν κυρίως οἱ νέοι γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ὡς λάβουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ τὴν σύστασι τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ὕστερα μὲ πρωτεργάτες τοὺς ξένους Βαυαροὺς, ἄρχισε μία συστηματικὴ προσπάθεια ὑποδουλώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποψιλώσεώς της ἀπὸ τὰ στελέχη της, καταστροφῆς τῆς μοναστικῆς καὶ πνευματικῆς της παραδόσεως γιὰ νὰ μεταβληθῆ ἡ Ἐκκλησία σὲ παράρτημα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὄργανο τῶν ἐκάστοτε ἰσχυρῶν.

Εἶναι εὐκόλο βέβαια νὰ ταυτίσουμε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἑλληνορθόδοξο Παράδοσί μας μὲ τὸ «κατεστημένο» καὶ νὰ τὴν ἀπορρίψουμε ἀκολουθώντας τὴν μόδα.

Ποιὸ ὅμως ἀνθρώπινο σύστημα, πολιτικό, κοινωνικό, φιλοσοφικό, θὰ ἀπαντήσῃ στὰ ὑπαρξιακά μας ἐρωτήματα, θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ περάσουμε «ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν Ζωὴν», νὰ ζήσουμε τὴν γνήσια ἀγάπη, ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη;

Στὸ ἐξωτερικὸ ταπεινὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ ὁ Θεὸς σαρκώνεται καὶ ὁ ἄνθρωπος θεώνεται. Τὸ ἴδιον μυστήριον συνεχίζεται στὴν ἐξωτερικὰ ἐνδεδυμένη μὲ τὴν ἀδιαφορία καὶ προκατάληψιν πολλῶν νεοελλήνων

Ἐκκλησία. Τὸ Σπήλαιο εἶναι εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας.
Ἐξω εἶναι σκοτάδι. Μέσα λάμπει τὸ φῶς, πού ἐκπο-
ρεύεται ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Βρέφους, πού εἶναι ὁ
Λόγος. Μακάριοι ὅσοι θὰ ξεπεράσουν τὸ σκοτάδι καὶ
θὰ φθάσουν στὸ Φῶς.

Ἅγια Χριστούγεννα 1975.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ, Η ΖΩΗ ΜΑΣ

“Όλα τὸ γεγονότα ποὺ «ἀναμνησκονται» οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί τις ἅγιες αὐτές ἡμέρες δὲν εἶναι ἀπλῶς «ἱστορικά ἢ συμβολικά» ἀλλὰ γεγονότα ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μετὰ τὴν προσωπικὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

Μία ἐξωτερικὴ μόνον προσέγγις τῶν γεγονότων αὐτῶν ὡς ὠραίων ἐθίμων ποὺ ποικίλλουν τὴν μονοτονία τῆς ζωῆς μας τελικὰ ἀφήνουν τὸν ἄνθρωπο προσωπικὰ – ἀνέγγιχτο, ἀπελπισμένο, ἀλύτρωτο.

Κάθε ἄνθρωπος ζῆ συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ θανάτου ποὺ τελικὰ δηλητηριάζει κάθε ἔργο τῆς ζωῆς του. Ὑπάρχουν βέβαια πολλοὶ τρόποι νὰ προσπαθῆσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ξεχάσῃ τὸν θάνατο καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπ’ αὐτόν. Ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς εἶναι πολὺ ἐφευρετικὸς στὸ σημεῖο αὐτό. Ἐπαγγελματικὴ ὑπερδραστηριότης, συνεχὴς ἐρεθισμὸς τῶν αἰσθήσεων μετὰ διάφορα ἀκουστικὰ καὶ ὀπτικὰ ἐρεθίσματα (ραδιόφωνο, τηλεόρασι), μανία συνεχοῦς φυγῆς μετὰ τὸ αὐτοκίνητο, δὲν ἀφήνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ συγκεντρωθῇ στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου σὲ σχέση μετὰ τὸ πρόβλημα τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς του. Προσπαθεῖ ἐπίσης νὰ ὠραιοποιήσῃ τὸν θάνατο, δηλ. νὰ κρύψῃ τὴν τραγικότητά του. Στὴν Ἀμερικὴ π.χ. οἱ νεκροὶ μακιγιάρονται γιὰ νὰ φαίνονται ὠραῖοι, τὰ νέα κοιμητήρια ὁμοιάζουν μετὰ

πάρκα (δέν διακρίνονται Σταυροί και μνήματα) και ἔδω τὰ γραφεῖα κηδειῶν μετωνομάσθησαν σὲ «γραφεῖα τελετῶν».

Ὅλα αὐτὰ φαίνεται ὅτι γίνονται γιατί ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ὁ φαινομενικά Χριστιανός, ἔπαυσε νὰ πιστεύῃ ὅτι δέν χρειάζεται νὰ κρυφθῆ ἀπὸ τὸν θάνατο μιὰ καὶ ὑπάρχη σωτηρία ἀπὸ αὐτόν.

Ἄφου ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ υἱός τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ μεγάλη ἀγάπη γιὰ τὸν εἰς θάνατο καταδικασμένο ἄνθρωπο δέχτηκε νὰ κάμῃ δικό του τὸν δικό μας θάνατο, καὶ μὲ τὸν θάνατό του ἐπάνω στὸν Σταυρό καὶ τὴν Ἀνάστασί του ἐθανάτωσε τὸν θάνατό μας, κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ πρόσωπο τὸν θάνατο ἐφ' ὅσον μπορεῖ νὰ συμμετάσχῃ στὴν νίκη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ θανάτου.

Αὐτὸ εἶναι τὸ πραγματικὸ **Εὐαγγέλιον**, δηλ. τὰ καλὰ νέα γιὰ τὸν ἄνθρωπο κάθε ἐποχῆς, ἡ Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ποὺ συνεπάγεται τὴν δική του ἀνάστασι.

Αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, δηλ. τὴν νίκη κατὰ τοῦ θανάτου τοῦ θὰ ἐορτάσουν καὶ ἐφέτος οἱ πιστοί. Ἡ ἀγία μας Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μὲ τὴν ὄλη προετοιμασία τῆς κατανυκτικῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἑβδομάδος μᾶς βοηθεῖ νὰ κάνουμε δική μας τὴ νέα Ζωή ποὺ προσφέρει ὁ Νικητὴς τοῦ θανάτου. Ὁ πιστὸς ὀρθόδοξος Χριστιανός ποὺ προσφέρεται στὸ Θεὸ μὲ ἀπλότητα καὶ ταπείνωσι δέν περιμένει νὰ Ζήσει τὴν Ἀνάστασι στὸ μέλλοντα αἰῶνα. Λαμβάνει ἀπὸ τώρα τὴν Ζωή τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου μέσα του, ἔχει τὴν ἐμπειρία ὅτι

πράγματι ὁ θάνατος νικήθηκε γι' αὐτόν καί ὅτι «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν».

Ἦλος ὁ κόσμος, ὁ πολιτισμός, κάθε μορφή ζωῆς γύρω του ἀργοπεθαίνει, ἀλλά αὐτός ἔχει τήν αἴσθησι ὅτι ἡ ὑπαρξί του διασώζεται ἀπ' αὐτή τήν παγκόσμια φθορά, μέσα στήν ἀφθαρσία τοῦ Ἀναστημένου Σώματος τοῦ Κυρίου.

Γι' αὐτό ἀκόμη καί τήν Μ. Παρασκευή θά ἐορτάσῃ τόν «ζωοποιόν θάνατον» τοῦ Χριστοῦ μέ τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως, διότι γνωρίζει ὅτι ἡ ζωή δέν ἔμπορεῖ νά μείνῃ «ἐν τάφῳ». Στήν Ἀναστάσιμη λειτουργία θά τοῦ ἀποκαλυφθῇ ὅλη ἡ νίκη, ὅλη ἡ δόξα καί ὅλη ἡ χαρά τῆς Ἀναστάσεως. «Nūn πάντα πεπληρωται φωτός, οὐρανός καί γῆ καί τὰ καταχθόνια». Ἦν μάλιστα ἔχει κατάλληλα προετοιμασθῇ γιά νά κοιωνήσῃ τὸ ἀναστημένο σῶμα τοῦ Κυρίου θά μετάσχῃ κατὰ τόν πιό οὐσιαστικὸ τρόπο στήν ἀθανασία καί τήν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἦς μὴ βιασθῇ κανεῖς ἐξωτερικά κρίνων τὰ πράγματα νά εἰπῇ ὅτι πρόκειται γιά ψυχολογικές μόνο ἐμπειρίες καί ὑποβολές. Ἦν μὲ τήν ἰδική του μετάνοια χαριτωθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν νά οἰκειωθῇ τὸ δῶρο τῆς νέας ζωῆς τοῦ Ἀναστάντος, τότε θά καταλάβῃ ὅτι πρόκειται γιά «κάτι ἄλλο» μιὰ κατάστασι πού δέν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία ὠδήγησε τοὺς Ἀποστόλους, πού πρῶτοι ἀρνήθησαν τὸν Ἰησοῦ, νά τὸν πιστεύσουν καί νά παθάνουν γι' Αὐτόν, τοὺς χιλιάδες μάρτυρες νά δεχθῶν φρικτοὺς θανάτους γιά τὸ ὄνομά Του καί δυσσεξαρίθμητα πλήθη πιστῶν νά Ζήσουν καί νά ἀγωνισθοῦν κατὰ τίς ἐντολές του.

Μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως ποῦ ὅπως εἶπαμε δὲν εἶναι μιὰ κενὴ προσδοκία, ἀλλὰ βασίζεται στὴν ἐμπειρικὴ πρόγευσή της, ἤδη ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον, οἱ πιστοὶ μποροῦν νὰ ἔχουν χαρὰ ἀκόμη καὶ μέσα στὶς πιὸ σκοτεινὲς περιόδους τῆς ζωῆς τους. Μποροῦν ἀκόμη καὶ νὰ πεθαίνουν μὲ χαρὰ ἀφοῦ ἤδη ἔχουν ἰ-ναστηθῆ.

Χωρὶς αὐτὴν τὴν ἐλπίδα οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ χαροῦν ἀληθινὰ καὶ τίς πιὸ χαρμόσυνες περιόδους τῆς ζωῆς τους γιατί ὅλα «τὰ σκιάζει ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλακώνει ἡ σκλαβιά» τοῦ θανάτου.

Πολλοὶ ἐφιλοσόφησαν πάνω στὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, πολλοὶ ἐλαχτάρησαν νὰ ξεπεράσουν τὸν θάνατο μὲ τὴν ἀνθρωπίνη δημιουργικότητά τους, ἀλλὰ μόνον ὁ θαυμαστός Ἰησοῦς Χριστός ἐνίκησε τὸν θάνατό μας μὲ τὸν θάνατό Του «Θανάτῳ θάνατον πατήσας». Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀναγνωρίζουμε Κύριο καὶ Θεὸ καὶ Σωτῆρα μας. Γι' αὐτὸ καὶ καμιὰ δύναμι δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπη Του καὶ τὴν Λατρεία Του.

Πάσχα Κυρίου 1976

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ὁ χριστιανός ἔχει εὐθύνη γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Ἡ εὐθύνη αὐτὴ τοῦ ὑπαγορεύει νὰ ἐργασθῆ γιὰ τὴν ἐπικράτησι στὴν κοινωνία τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ γιὰ σωτηρία, ἀγάπη, δικαιοσύνη, ἐλευθερία καὶ φιλανθρωπία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, ἡ σωτηρία θεωρεῖται ὄχι μόνο σὰν κάθετη σχέσι μὲ τὸ Θεὸ (προσωπικά), ἀλλὰ καὶ σὰν ὀριζόντια σχέσι μὲ τοὺς ἀδελφούς (κοινωνικά καὶ ἐκκλησιαστικά). Ἡ στάσι μας ἀπέναντι στὸν ἀδελφὸ ἔχει συννέπεια στὴν σωτηρία μας καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ὑψίστη σημασία γιὰ μᾶς. Ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ καὶ δρᾶσι τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ τὸ ἐν γένει ἦθος του, προσδιορίζεται ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὸ «πιστεύω» του, δηλαδὴ ἀπὸ τίς κοσμοθεωριακὲς του ἀρχές καὶ προϋποθέσεις, ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ του τοποθέτησι. Ἡ πρακτικὴ δρᾶσι προϋποθέτει ἓνα γενικώτερο προσανατολισμό. Στὴ θεολογικὴ γλῶσσα λέμε ὅτι δόγμα καὶ ἦθος, θεολογία καὶ ζωὴ, ἀλληλοπεριχωροῦνται.

Ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ἔχουμε ὑποχρέωσι νὰ γνωρίσουμε καὶ νὰ συνειδητοποιήσουμε τίς θεολογικὲς προϋποθέσεις καὶ ἀρχές, στίς ὁποῖες πρέπει νὰ οἰκοδομεῖται ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Πῶς τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Παράδοσις τῆς Ἐκκλη-

σίας, πού είναι τὸ Εὐαγγέλιο πραγματοποιημένο μέσα στους αἰῶνες, βλέπουν τὸν ἄνθρωπο, τὴν κοινωνία, καὶ τὴν ὀρθὴ σχέσι ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας;

Ἡ θεολογία δὲν εἶναι κάτι ἔξω ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὴ Ζωή μας, ἀλλὰ ἡ βαθύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη ἐξέτασί τους, ἡ θεώρησί τους ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μέσα στὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος. Βλέποντας τὸν κόσμον θεολογικά, τὸν βλέπομε ὄχι ἀνθρωποκεντρικά, ἀλλὰ θεανθρωποκεντρικά. Ζητοῦμε ἀπὸ τὸ Λόγον τοῦ Θεοῦ νὰ φωτίσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τοὺς ἐπὶ μέρους λόγους τους καὶ τὴν σχέσι τους μὲ τὸ Λόγον, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ τὰ δοῦμε ὅλα μὲ ἐνότητα, καθολικά καὶ ὄχι τεμαχισμένα, ἀντινομικά καὶ μερικά.

Ἔτσι μπορούμε νὰ ἀποκρυπτογραφήσουμε τὸ γενικώτερον νόημα τοῦ κόσμου, τῆς ὑπάρξεως, τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ ζοῦμε μὲ νόημα, ἔλλογα, δηλαδὴ ἐν τῷ Λόγῳ, καὶ ὄχι ἄλογα ἢ παράλογα.

* * *

Στὴν ὀρθόδοξη πίστι μας ὁ κόσμος εἶναι ἔργο τῆς ἐλεύθερης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης δημιουργεῖται γιὰ νὰ γίνῃ κοινωνός τῆς μακαρίας Ζωῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ πανάγαθος Θεός προσφέρει στὸν ἄνθρωπο ὡς δῶρον ὄχι μόνο τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτό Του. Ὁ ἄλλος ἄνθρωπος εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀγαθὰ τῆς Ζωῆς εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ. Ὁ χριστιανὸς δέχεται μὲ εὐχαριστία τὰ δῶ-

ρα αὐτὰ καὶ ἀντιπροσφέρει στὸν Κύριο τὴν ἀγάπη του, τὴν πίστι του, τὴν ὑπακοή του. Δεχόμενος τὰ πάντα ὡς δῶρα προσφέρεται στὸ Θεὸ (φιλοθεΐα) καὶ στὰ παιδιά τοῦ Θεοῦ (φιλαδελφία), ὡς ἀντίδωρο.

Μετὰ τὴν πτώσι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος κυριαρχήθηκε ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό, ἔχασε τὴν δυνατότητα νὰ ζῆ εὐχαριστιακά. Ἄρχισε νὰ ζῆ ἀτομικά. Τὴν φιλοθεΐα καὶ φιλανθρωπία ἀντικατέστησέ ἡ ἀθεΐα ἢ μισοθεΐα καὶ ἡ μισανθρωπία μὲ διάφορες μορφές, κάποτε καὶ ἐξευγενισμένες, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ ἄθεου οὐμανισμοῦ.

Ἡ μὴ εὐχαριστιακὴ θεώρησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῶν συνανθρώπων μας καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου ὡς δῶρων τοῦ Θεοῦ, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἰδιοτελεῖα καὶ ἐγωκεντρικὴ χρῆσι τους. Ἰδιαίτερα στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ὁ ἄνθρωπος ἔπαυσε νὰ εἶναι γιὰ τὸν συνάνθρωπο δῶρο Θεοῦ καὶ ἔγινε ἀντικείμενο ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπαυσε νὰ εἶναι ἀδελφός, ἔγινε δοῦλος. Ἐπαυσε νὰ εἶναι φίλος, ἔγινε ἀντίπαλος καὶ ἐχθρός. Ἐπαυσε νὰ εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἡ χαρὰ τοῦ συνανθρώπου του, καὶ ἔγινε ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον «ἀπειλὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ κόλασι» (Σάρτρ).

Ἡ μὴ εὐχαριστιακὴ στάσι τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὀλέθριες συνέπειες καὶ στὴν ἐν γένει χρῆσι τοῦ κόσμου. Τὰ κτίσματα θεωρούμενα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ Θεό, ἄλλοτε ἀπολυτοποιοῦνται καὶ γίνονται εἰδῶλα καὶ ὑποκατάστατα τοῦ Θεοῦ (εἰδωλολατρία, ὑλισμός) καὶ ἄλλοτε θεωροῦνται ὡς φύσει κακὰ (μανιχαϊσμός, ἰδεαλιστικὴ περιφρόνησι τῆς ὕλης).

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, τὸ μεγαλύτερο Δῶρο τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, μὲ τὴ σάρκωσί Του

καὶ τὴν ἐν γένει Οἰκονομία Του, μὲ τὴν τέλεια καὶ ἀνεπιφύλακτη κενωτικὴ καὶ σταυρικὴ θυσία καὶ προσφορά Του στὸ Θεὸ καὶ στὸν ἄνθρωπο, ἀποκαθιστᾷ τὴν εὐχαριστιακὴν σχέσιν ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ καὶ ξαναδίνει στὸν ἀθεράπευτα ἄρρωστο, ἐγωκεντρικὸ ἄνθρωπο τὴ δυνατότητα νὰ ζῆσιν εὐχαριστιακά, δηλαδὴ ἐν κοινω- νίᾳ μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο.

Ἔτσι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς γίνεται ὄχι μόνο Δῶρο τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου στὸ Θεό, καὶ τοῦ ἀνθρώπου στὸν ἄνθρωπο. «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα». Ἰδιαιτέρα στὴ Θεία Λειτουργία ὁ Χριστὸς προσφέρεται εὐχαριστιακά στὸ Θεὸ καὶ σὲ μᾶς. Ὁ Θεὸς προσφέρεται σὲ μᾶς ἐν Χριστῷ. Καὶ ἐμεῖς προσφερόμαστε πάλι ἐν Χριστῷ στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀδελφούς μας.

Ὅλα αὐτὰ εἰκονίζονται συμβολικὰ καὶ τελεσιουργοῦνται μυστηριακὰ στὴ Θ. Λειτουργία. Ὁ προσφερόμενος ἄρτος περικλείει τοὺς πολλούς. «Οἱ πολλοὶ ἐν ἐσμέν». Ἐν τῷ ἐνὶ Ἄρτῳ, τῷ Χριστῷ, προσφέρουμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τοὺς ἀδελφούς μας. Προσφέρουμε ἐπίσης τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου (ἄρτο καὶ οἶνο) ποὺ συνοψίζουν καὶ εἰκονίζουν ὀλόκληρην τὴν ζωὴν μας. Ὁ Τριαδικὸς Θεὸς τὰ δέχεται καί, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ μεταβάλλει σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, μᾶς τὰ ἀντιπροσφέρει γιὰ νὰ κοινωνήσουμε δι' αὐτῶν τὴν Θείαν ζωὴν Του. Κοινωνῶντας τὸν Χριστό, κοινωνοῦμε συγχρόνως καὶ μεταξύ μας. Τὸ κοινὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ μᾶς κάνει ἀδελφούς ὁμοίους καὶ σύσσωμους. Ὁ Χριστὸς προσφέρεται ἐξ ἴσου σὲ ὅλους. Καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἐφόσον

δέχονται τὴν ἀγάπη Του (ὅσοι εἶναι σὲ ἐπιτίμια δὲν ἠμποροῦν νὰ κοινωνήσουν, γιατί ἔχουν ἀρνηθῆ τὴν ἀγάπη Του) ἠμποροῦν νὰ μετάσχουν «ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης». Ἡ δωρεὰ εἶναι κοινή, ἀλλὰ καθένας κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης του αἰσθάνεται τὴ δωρεὰ καὶ χαριτώνεται ἀπὸ τὴ Χάρι.

Ἡ εὐχαριστιακὴ αὐτὴ λειτουργία δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ Ζωὴ μας, ἀλλὰ στὸ κέντρο τῆς Ζωῆς μας καὶ τῆς κοινωνίας μας, γιατί μᾶς ἐνώνει μὲ μιὰ κοινὴ Ζωή, τὴ Ζωὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι ἡ κοινωνικὴ Ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ ἀνθρώπου σφραγίζεται ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας καὶ Κοινωνίας. Ἡ χρῆσι τῶν δύο αὐτῶν ὄρων γιὰ τὴ Θ. Λειτουργία δὲν εἶναι ἄσχετη. Ἡ κοινωνία προϋποθέτει τὴν εὐχαριστία. Καὶ ἡ εὐχαριστία γίνεται κοινωνία.

* * *

Ἡ εὐχαριστιακὸς καὶ λειτουργικὸς τρόπος Ζωῆς μᾶς βοηθεῖ πρῶτα - πρῶτα νὰ δοῦμε τὸ Θεὸ ὡς πρόσωπο καὶ τὸν ἄνθρωπο ὡς πρόσωπο κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

Ἡ Τριαδικὸς Θεὸς μᾶς δὲν εἶναι ἰδέα, ὁ Θεὸς τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ Θεὸς προσωπικός. «Ἡ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς». Στὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ ἰδέα» τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἢ στὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ ὑλὴ» τοῦ ὑλισμοῦ, τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττει «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Στὸν ὄρον Λόγος δίδεται νέο ριζικὰ διαφορετικὸ περιεχόμενον ἀπὸ ὅτι στὴ διδασκαλία τῶν προσωκρατικῶν. Αὐτὴ ἡ ριζικὴ διαφορὰ τῶν δύο πρώτων συστημάτων ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν, ἔχει τίς συνέπειές της στὴν ἐν γένει θεώρησιν

του̅ κόσμου, του̅ ανθρώπου και τῆς κοινωνίας.

Οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τῶν ἀγίων Πατέρων γιά νά διαφυλαχθῆ ἀκέραια ἡ πίστι στή διάκρισι τῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος, παρὰ τήν κοινή θεία οὐσία, ὅπως και ἡ πίστι στήν ἐνότητα του̅ προσώπου του̅ Χριστοῦ παρὰ τίς δύο φύσεις, μαρτυροῦν γιά τή σημασία πού δίδει ἡ Ἐκκλησία στό πρόσωπο. Ὁ Τριαδικός Θεός εἶναι τρία πρόσωπα. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι πρόσωπο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρόσωπο κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

Ἔτσι τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο εἶναι ἱερό. Δέν μπορεῖ νά ὑποτάσσεται σέ σκοπιμότητες. Ἀλλά και ἡ κοινωνία σάν ἐνωσι προσώπων, και ὄχι σύνολο ἀτόμων, δέν μπορεῖ νά ὑποτάσσεται σέ σκοπιμότητες. Ὑψιστος σκοπός τῆς κοινωνίας εἶναι νά συμμετέχη και φανερώνη τήν Τριαδική Ζωή. Ὁ πνευματικός σκοπός τῆς κοινωνίας, δηλ. ἡ διὰ τῆς ἀγάπης τελείωσι τῶν προσώπων, δέν μπορεῖ νά ὑποτάσσεται στοὺς πραγματιστικούς σκοποὺς τῆς εὐημερίας, μιᾶς καλλιτέρας διαβιώσεως κ.λ.π. Θέλω νά ζῶ σέ κοινωνία ἀνθρώπων γιὰτι αὐτὸ εἶναι ὑπαρξιακὴ ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς μου ὑποστάσεως, γιὰτι μὲ βοηθεῖ νά πραγματοποιήσω τὸ πρόσωπό μου διὰ τῆς κοινωνίας μὲ τὰ ἄλλα πρόσωπα, και στή συνέχεια γιά νά βοηθηθῶ στις ὑλικές μου ἀνάγκες. Οἱ οἰκονομικὲς και οἱ ἄλλες ἐξωτερικὲς κοινωνικὲς σχέσεις πρέπει νά εἶναι ἡ φανέρωσι τῶν βαθυτέρων πνευματικῶν σχέσεων.

Ὅπου ἡ κοινωνία θεωρεῖται πνευματικὰ και Τριαδικὰ, τὰ πρόσωπα συνυπάρχουν ἐν ἐλευθερίᾳ. Δέν ἔμποροῦν νά ἀποτελοῦν ὀλοκληρωτικὰ σύνολα, μᾶζα, κατευθυνόμενα κόμματα, ἀπρόσωπες καταναλωτικὲς ὀμάδες.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι κάτι ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία, ἀλλὰ ἡ ἐν Χριστῷ κοινωνία. Ἐπειδὴ μέσα στὴν Ἐκκλησία παρέχεται ἡ δυνατότης τῆς πραγματικῆς ὀντολογικῆς, θεανθρωπίνης κοινωνίας, δηλαδή τῆς πληρότητος τῆς κοινωνίας, ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία εἶναι τὸ κέντρο τῆς κοινωνίας. Μόνο μέσα στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἡ κατατεμαχισμένη ἀνθρωπίνη φύσις ἐνοποιεῖται κατὰ τὸ Τριαδικὸ πρότυπο χωρὶς νὰ καταστρέφονται ἢ ἀφανίζονται τὰ πρόσωπα.

Μποροῦμε ἐπίσης νὰ ποῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνας νέος τρόπος ὑπάρξεως τῆς κοινωνίας ἐν σχέσει μὲ τὸν παλιὸ ποῦ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐνοποιῇ τοὺς ἀνθρώπους ἐνῶ συγχρόνως εὐὰ διέσωζε τὴν διάκρισι τῶν προσώπων.

Ἔτσι μόνο μέσα στὴν Ἐκκλησία, ὅταν τὰ μέλη της ζοῦν ἐν μετanoία, δίδεται ἡ δυνατότης τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐνῶ συγχρόνως διασώζεται ἡ ἐλευθερία τῶν προσώπων.

Εἶναι χαρακτηριστικὰ ὅσα γράφει σχετικὰ ὁ Γ.Μαντζαρίδης σχετικὰ μὲ τὴν χριστιανικὴ θεώρησι τῆς κοινωνίας: «Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε τὴν κοινωνία ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς πολιτείας, ὁ ἄνθρωπος συνιστᾷ πολιτείαν «ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν» τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες». Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τῆς συστάσεως τῆς πολιτείας, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὁποίας θεωρεῖται ἡ κοινωνία, εἶναι ἡ κοινὴ ὠφέλεια ἢ ἡ εὐδαιμονία. Συνεπῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ὑποτάσσει τὸ πρόσωπον εἰς τὴν ἀπρόσωπον πόλιν, τὴν ὁποίαν μάλιστα θεωρεῖ ὡς τὸ «φύσει πρότερον», χαρακτηρίζει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς ὄν «πολιτικόν» ἤτοι ὑποτεταγμένον εἰς

τὴν πόλιν... Τὴν διάκρισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς πολιτείας κατέστησεν οὐσιαστικῶς δυνατὴν ὁ Χριστιανισμός. Πράγματι δὲ διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰσήχθη νέος τρόπος θεωρήσεως τοῦ προσώπου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Οὗτοι δὲν θεωροῦνται πλέον ὡς ἐξαρτήματα τῆς πόλεως ἢ τοῦ κράτους, ἡ δὲ ἀξία των δὲν προσδιορίζεται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχουν ἢ τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον προσφέρουν ἐντὸς αὐτῶν. Κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀξίαν ὡς πρόσωπα εἰκονίζοντα τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, ἡ δὲ κοινωνικὴ ζωὴ των, ὡς ἐκδήλωσις τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθείσης ὑπάρξεώς των, δὲν ἔχει τὸν σκοπὸν τῆς ἐκτὸς αὐτῆς, ἀλλ' ἀποτελεῖ αὐτοσκοπὸν. Αἰρομένου οὕτω τοῦ ὠφελιμιστικοῦ ἢ εὐδαιμονιστικοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, προβάλλεται ἡ σπουδαιότης αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ὁ δὲ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ὡς πρόσωπον ἴσον καὶ ὅμοιον πρὸς πάντας τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ χριστιανικὴ λοιπὸν διδασκαλία περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν νέων προϋποθέσεων διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς κοινωνικοῦ ὄντος καὶ τὸν σχηματισμὸν νέων μορφῶν καὶ συνθέσεων κοινωνικῆς ζωῆς» (Θέματα Κοινωνιολογίας τῆς Ὁρθοδοξίας, σελ. 13—15).

* * *

Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ κοινωνία, γιὰ νὰ καταστῇ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος τῆς ἀληθινῆς θεανθρωπίνης κοινωνίας καὶ ἐνότητος, χρειάζεται ὁ καθημερινὸς ἀγῶνας γιὰ τὴν ὑπέρβασι τῆς ἀμαρτίας, τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τῶν παθῶν. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐσταύρωσαν

τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ὑποδηλώνει τήν βαρειά ἀρρώστια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ ἐγωϊσμός εἶναι βαθειὰ ριζωμένος μέσα μας, τὰ πάθη δυνατά. Αὐτὰ μᾶς ὠθοῦν συνεχῶς στή μὴ εὐχαριστιακὴ, ἐγωκεντρικὴ, ἰδιοτελεῖ διαγωγή, στή διαίρεσι καὶ ἐχθρότητα καὶ τελικά στο θάνατο, ἀφοῦ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸ Θεό, τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς.

Ἡ ὀρθόδοξη διδασκαλία περὶ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος δὲν εἶναι θεωρητικὴ σύλληψι, ἀλλ' ἐκφράζει δυνατὴ ἀνθρωπολογικὴ ἐμπειρία. Στούς ἀγῶνες τῶν πατέρων τῆς ἐρήμου βλέπουμε τὴ δύναμι τῆς διαφθορᾶς τῆς φύσεως. Ὅπως θεολογεῖ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας «Νενόσηκεν ἡ φύσις τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός τουτέστιν Ἀδάμ· οὕτως ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, ... ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν Ἀδάμ διὰ τῆς παρακοῆς τὴν φθοράν, εἰσέδου τε οὕτως αὐτὴν τὰ πάθη...» (P.G. 74. 789). Τὴν ἴδια κατάστασι ἐκφράζει καὶ ὁ Ἀπ. Παῦλος ὅταν γράφῃ: «βλέπω ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. Ζ' 23—24).

Τὴ δύναμι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου γνωρίζουν ὅλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τῆς μετανοίας χριστιανοί. Τὸν ἀνθρώπο στήν πτώσι καὶ στήν τραγικότητά του δείχνει καλύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς ὁ Ντοστογιέφσκυ, γιατί εἶχε ἀρκετὰ συνειδητοποιήσει τὴν ὀρθόδοξη ρεαλιστικὴ ἀνθρωπολογία.

Αὐτὴ ἡ ἀντίρροπη δύναμι τῆς ἁμαρτίας μᾶς ἀντι-

μάχεται στὸν ἀγῶνα νὰ συμμετάσχουμε στὴν τριαδικὴ κοινωνία καὶ ἀγάπη καὶ νὰ ζήσουμε εὐχαριστιακά. Γι' αὐτὸ δίνεται μεγάλη σημασία στὴν ὀρθόδοξη πίστι μας στὸν προσωπικὸ ἀγῶνα γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ ἐμπαθοῦς καὶ πνευματικὰ ἀρρώστου ἑαυτοῦ μας. Μὲ τὴ διαρκῆ μετάνοια καὶ ἄσκησι ὁ Χριστιανὸς ζητεῖ νὰ ὑπερβαῖν τὴν ἁμαρτία - ἐγωϊσμὸ ποὺ ματαιώνει τὴν κοινωνία. "Ὅσο καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πάθη, τόσο ἀποκτᾷ τὴ δυνατότητα τῆς ἀληθινῆς κοινωνίας μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα πρόσωπα.

"Ὅσοι βλέπουν τὸν ἄνθρωπο ρομαντικὰ καὶ ἐξωτερικὰ μεταθέτουν τὸ κακὸ ἀπὸ τὰ πρόσωπα στὴν κοινωνία, γι' αὐτὸ καὶ πρεσβεύουν ὅτι ἡ βελτίωσι τῆς κοινωνίας θὰ φέρη καὶ βελτίωσι τῶν προσώπων. Ἄλλὰ οἱ ὀρθόδοξοι χωρὶς νὰ ἀρνούμεθα τὴ σημασία τῆς κοινωνικῆς ἐπιδράσεως στὰ πρόσωπα, δίνουμε τὴν προτεραιότητα στὴ μεταμόρφωσι τοῦ προσώπου διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς Θ. Χάριτος.

Εἶναι μεγάλη πλάνη νὰ θέλουμε νὰ ἀλλάξουμε τὴν κοινωνία χωρὶς νὰ ἀγωνισθοῦμε, νὰ ἀλλάξουμε τὸν ἑαυτό μας. Εἶναι τοῦλάχιστον ἀφελές νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἀλλαγὴ μερικῶν κοινωνικῶν θεσμῶν θὰ φέρη καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῶν ἀνθρώπων χωρὶς μετάνοια.

Ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπος κάνει ἄρρωστες κοινωνίες καὶ οἱ ἄρρωστες κοινωνίες ἀρρωσταίνουν χειρότερα τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ νὰ θεραπεύουμε τίς κοινωνικὲς ἀρρώστιες χωρὶς νὰ θεραπεύσουμε τὴν προσωπικὴ ἀρρώστια, ἀποτελεῖ μετάθεσι τοῦ προβλήματος, ἄρνησι τῆς ἀποδοχῆς τῆς προσωπικῆς μας εὐθύνης, ὑπεκφυγὴ ἀπὸ τὴν μετάνοια, κατάφρασι στὸν ἐγωϊσμό μας, ἀπροθυμία νὰ δοῦμε τὸν πραγματικὸ μας ἑαυτό. Εἰ-

ναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Κύριος ἔθεσε τὴν προσωπική μετάνοια σάν προϋπόθεσι γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὴ Βασιλεία Του.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ παραγνωρίζεται τὸ ἔργο τοῦ διαβόλου στὴ διάλυσι τῶν προσώπων καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ στὴν ἐπικράτησι τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀπλούστευσι τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξι τοῦ διαβόλου. Ἀντίθετα, στὸ Εὐαγγέλιο καὶ στὴ χριστιανικὴ ἐμπειρία φανερώνεται ἡ ἔκτασι τῶν διαβολικῶν ἐνεργειῶν σὲ πρόσωπα καὶ κοινωνικὲς καταστάσεις καὶ ἡ ἀνάγκη ἀγῶνος κατὰ τοῦ διαβόλου, ἀποταγῆς καὶ ἐξορκισμοῦ τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Ἔργο τῶν χαρισματούχων ἱερωμένων, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν εἶναι ἡ διάκρισι τῶν πνευμάτων, γιὰ νὰ μὴ πέφτη ὁ χριστιανὸς στίς παγίδες ποῦ τοῦ στήνει ὁ πονηρός, ὅταν ἐμφανίζεται μὲ τὸ προσωπεῖο τοῦ καλοῦ.

Τονίσαμε τὴ δύναμι τῶν ἀντιθέτων ἀντιευχαριστιακῶν καὶ ἀντικοινωνικῶν δυνάμεων ὄχι γιὰ νὰ δείξουμε τὴν ἀδυναμία ὑπερνήκησεώς τους, ἀλλὰ τὴν ἀνάγκη νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὸν ἀγωνιζόμενο χριστιανό. Ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τίς δυνάμεις αὐτές καὶ ὁ Χριστιανὸς ἠμπορεῖ μὲ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν συνεργασία τῆς Θείας Χάριτος νὰ συμμετάσχη στὴ νίκη αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ.

* * *

Στὸ σημεῖο αὐτὸ διαφοροποιεῖται ριζικὰ ὁ χριστιανικὸς κοινωνικὸς ἀγῶνας ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀγῶνα. Ἡ κοινωνία ποῦ θέλουν νὰ δημιουργήσουν τὰ οὐμανιστικὰ συστήματα (ἰδεαλιστικὰ καὶ ὑλιστικὰ) εἶναι ἀνθρω-

ποκεντρική. Ἡ κοινωνία τῶν χριστιανῶν εἶναι Θεανθρωποκεντρική. Ἀλλά καί τὰ μέσα τῶν οὐμανιστῶν εἶναι ἀνθρώπινα. Τῶν χριστιανῶν Θεανθρώπινα. Στή βάσι δηλαδή τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνισμοῦ βρίσκεται ἡ ταπείνωσι. Ἐνῶ στήν βάσι τοῦ οὐμανιστικοῦ κοινωνισμοῦ ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ αὐτάρκεια, τὸ κλείσιμο ἀπὸ τὸ Θεό. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπανάληψι τῆς ἴδιας τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ: Ἡ ἐπιδίωξι τῆς Θεώσεως χωρὶς τὸ Θεό.

Ἴσως νὰ μὴν εἶναι τυχαῖο ὅτι καί τὰ δύο αὐτὰ οὐμανιστικὰ συστήματα μὲ τίς ἐφαρμογές τους στήν οἰκονομία (καπιταλισμός, κομμουνισμός) γεννήθηκαν στήν αἰρετική δύσι, στήν ὁποία προηγήθηκε ὁ θρησκευτικός ἀνθρωποκεντρισμός τοῦ «ἀλαθήτου» Πάπα καί τοῦ Filioque. Ἄς σκεφθοῦν στὸ θέμα αὐτὸ οἱ ὀρθόδοξοι ἢ πρῶην ὀρθόδοξοι ποὺ ἀβασάνιστα ἀρνοῦνται τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοσί μας, συνήθως ἀπὸ ἄγνοια, γιὰ νὰ προσκολληθοῦν στὰ δυτικά συστήματα.

Ὁ ἀνθρώπινος μόνο χαρακτήρας τοῦ μὴ χριστιανικοῦ κοινωνισμοῦ, τοῦ ἀφαιρεῖ τὴ δυνατότητα νὰ δώσῃ εἰρήνην στήν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν ἀφήνει ἀσυμφιλίωτο μὲ τὸν Οὐράνιο Πατέρα του, καί γι' αὐτὸ ἀνέστιο. Ἄς θυμηθοῦμε τὸ λόγο τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, ποὺ ἐκφράζει ἀνθρωπολογικὴ ἐμπειρία: «Μὰς ἐπλασες Κύριε γιὰ Σένα καί ἡ καρδιά μας εἶναι ἀνήσυχη ἕως ὅτου ἀναπαυθῆ κοντά Σου».

Τὰ ἄθεα κοινωνικὰ συστήματα βοηθοῦν νὰ λύσουμε μερικὰ κοινωνικὰ καί οἰκονομικὰ προβλήματα, ἀλλὰ ὄχι νὰ συναντήσουμε ἀληθινὰ καί οὐσιαστικὰ τὸν Θεό καί τὸν ἄνθρωπο. Δέν ἀπαντοῦν ἱκανοποιητικὰ στὰ ὑπαρξιακά μας ἐρωτήματα καί ἰδίως στὸ κεντρι-

κό πρόβλημα τοῦ θανάτου. Ὁ κόσμος τακτοποιεῖται ὥραϊα γιά νά πεθάνη. Ἄν καί τὰ συστήματα αὐτά, καί ἰδίως ὁ μαρξισμός, χαρακτηρίζονται ἀπό ἓνα ἔντονο ἐγκόσμιο μεσσιανισμό, στήν πραγματικότητα δέν «μετάγουν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν», καί γι' αὐτό δημιουργοῦν ἀνθρώπους τραγικούς, χωρίς ἐλπίδα. Ἡ ἔντονη μάλιστα ἀνθρωπιστική ἢ καί ἐπιχειρηματική δρᾶσι κάποτε εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας νά ξεχάσουμε τὸ βασικό μας πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου, καί νά λυτρωθοῦμε ἀπὸ τὸ ἄγχος, τὸ κενὸ καί τὴν πληξί πού σημαδεύει τὴ ζωὴ τὴ χωρισμένη ἀπὸ τὴν πηγὴ της, τὸν Τριαδικὸ Θεό.

Γι' αὐτὸ καί τὰ συστήματα αὐτά, παρὰ τίς καλές καί ἀγνές προθέσεις πολλῶν εὐγενῶν ἀνθρώπων πού ἀγωνίζονται καί θυσιάζονται γιά τὰ ἰδεώδη τους, στὸ βάθος εἶναι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν ὀνόματι μιᾶς καλύτερης καί δικαιότερης κοινωνίας ἐμποδίζουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν πλήρη θεανθρωπίνη κοινωνία, πού μόνη τελικὰ ἀναπαύει καί ὀλοκληρώνει τὴ φύσι του, τὸν ἐγκλωβίζουν στὶς περιορισμένες διαστάσεις ἑνὸς κλειστοῦ μηχανοκρατομένου ἀπροσώπου ὑλιστικοῦ σύμπαντος, τοῦ στεροῦν τὴ θέα τοῦ Οὐρανοῦ. Τί νόημα μπορεῖ ἀλήθεια νά ἔχη ἡ ζωὴ μας, ἂν εἴμαστε ἐξελιγμένα ζῶα καί ὄχι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ; Ἄν εἴμαστε καταδικασμένοι μελλοθάνατοι, χωρίς δυνατότητα μεθέξεως στήν αἰώνια ζωὴ τοῦ Θεοῦ;

* * *

Φαίνεται πάντως ὅτι καί ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ δέν εἴμαστε ἀνεύθυνοι γιά τὴν κατεύθυνσι πού πῆραν τὰ συστήματα αὐτά, λόγῳ τῆς κακῆς ἐκ μέρους μας ἐκ-

προσωπήσεως τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς μὴ πιστῆς φανερώσεώς του μέσα στὴ ζωὴ μας, ὅπως συνέβαινε μετὰ τοὺς πρῶτους χριστιανούς. Ὅπου ἡ Ἐκκλησία φανερώνεται σὰν κοινωνία ἀγάπης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐκεῖ καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει περισσότερη ἀπήχησι, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὅλοι θὰ πιστεύσουν. Ἐκεῖνο πάντως ποὺ ἔχει πρωταρχικὴ σημασία εἶναι ἐμεῖς οἱ χριστιανοί, γιὰ λόγους συνεπείας πρὸς τὴν πίστι μας, καὶ ἄρα σωτηρίας μας, νὰ ζήσουμε μετὰ ἀληθινὸ ἐκκλησιαστικὸ - εὐχαριστιακὸ πνεῦμα τὴν προσωπικὴ - κοινωνικὴ μας ζωὴ.

Ἄλλ' ὁ ἀγῶνας μας γιὰ τὴν ἀνύψωσι καὶ μεταμόρφωσι τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς κοινωνίας μας σὲ εὐχαριστιακὴ κοινωνία ἐν Χριστῷ, θὰ καρποφορήσῃ, ὅταν πηγάζῃ ἀπὸ τὴ θεία Λειτουργία καὶ γενικὰ τὴ Λατρεία τοῦ Θεοῦ. Σήμερα θέτουμε στὸ περιθώριον τὴ λειτουργικὴν ζωὴν, σὰν νὰ εἶναι κάτι τυπικὸ καὶ δευτερευόν. Τὴ βλέπομε περισσότερο σὰν ἓνα σύνολον τύπων, ἓνα μουσειακὸ θεσμὸν, ἴσως ὠραῖον καὶ ἀξιοσέβαστον, ἀλλὰ πάντως ἄσχετον πρὸς τὰ ὑπαρξιακὰ καὶ κοινωνικὰ μας αἰτήματα. Πρέπει νὰ κάνουμε τὸν κόπον, ζητῶντας καὶ τὸ θεῖον φωτισμὸν, νὰ ἐμβαθύνουμε στὸ πνεῦμα τῆς Λειτουργίας καὶ τῆς Λατρείας. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ θέσουμε ὠρισμένα ἐρωτήματα:

Μπορεῖ κανεὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ θάνατον εἰς τὴν ὄντως ζωὴν, ἔξω ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ καὶ λειτουργικὴν κοινωνία;

Μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ, ὄχι ἀπλῶς μία ἠθικὴ βελτίωσις, ἀλλὰ μία ὄντολογικὴ μεταμόρφωσις τοῦ κόσμου καὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν, ἔξω ἀπὸ τὴν καθολικὴν μεταμόρφωσιν ποὺ γίνεται ἐν τῇ θεῇ Λειτουργίᾳ;

Μπορεῖ νὰ ἀγαπήσῃ κανεὶς τὸ συνάνθρωπό του, νὰ προσφερθῇ καὶ νὰ θυσιασθῇ γι' αὐτόν μὲ ἀγία καὶ ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη, ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ μέσα στὴ Λατρεία τὸ ἦθος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας, ὡς μετοχῆς στὸ θυσιαστικὸ καὶ σταυρικὸ ἦθος τοῦ Χριστοῦ;

Μπορεῖ νὰ ὑψωθῇ πάνω ἀπὸ τὴν ἀτελεῖ, μὴ ὀλοκληρωμένη ἀνθρωπίνη κοινωνία, στὴν τελεία θεανθρώπινη κοινωνία ἔξω ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ Ζωή;

Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, πῶς εἶναι δυνατόν ἓνας πιστὸς ποὺ μετέχει ἄξια, δηλαδὴ ἐν μετανοίᾳ στὴ θεία Λειτουργία νὰ μὴν αἰσθάνεται μετὰ τὴ θεία Λειτουργία ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀδελφούς του καὶ παιδιά τοῦ Θεοῦ; νὰ μὴ συγχωρῇ καὶ νὰ μὴν εὐεργετῇ τοὺς ἐχθρούς του, νὰ μὴ μοιράζεται τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ με τοὺς συναθρώπους του; νὰ μὴ θέλῃ τὴ σωτηρία, τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἐλευθερία ὅλων τῶν ἀνθρώπων; "Ὅταν οἱ χριστιανοὶ μοιράζωνται τὰ ἀνώτερα καὶ πνευματικὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, καὶ κυρίως τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα Του, πῶς ἢμποροῦν νὰ μὴ μοιρασθοῦν τὰ ὑλικά ἀγαθὰ; Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία ἢ προσφορὰ χρημάτων γιὰ τοὺς πάσχοντες ἀδελφούς ἦταν συνδεδεμένη μὲ τὴ θεία Εὐχαριστία. "Ὅποιος ἐνώνεται μὲ τὸ Χριστὸ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀδιάφορος στὶς ἀνάγκες τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Μᾶς κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στηλίτευε ἔντονα τὴν ἀσπλαχνία τῶν πλουσίων, ἐπέδωκε τὴν ἐπικράτησι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ κατέβαλλε τόσες προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπούλωσι τῶν κοινωνικῶν πληγῶν. Τὴν ἐξήγησι τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς τοῦ ἀγίου Χρυσοστό-

μου εύρισκουμε στὴν εύχαριστιακὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ του διδασκαλία. Ἡ πλούσια κοινωνιολογία τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου προϋποθέτει τὴν βαθειὰ ἐκκλησιολογικὴ καὶ εύχαριστιακὴ θεολογία του, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ὠνομάσθηκε διδάσκαλος τῆς Εὐχαριστίας. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἔδειξε πολὺ καθαρὰ τὴν κοινωνιολογικὴ σημασία τῆς εἰκόνας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος Χριστοῦ, γιὰ τὴν ὁποία πρῶτος ἐθεολόγησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. "Ὅλες ὁμως οἱ κοινωνικὲς συνέπειες τῆς μετοχῆς μας ὡς μελῶν στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ προϋποθέτουν τὴν λειτουργικὴ συμμετοχὴ, ὅπου τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ πραγματοποιεῖται.

Πρέπει νὰ προσέξουμε πάντως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι σῶμα τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μὲ μέλη τοῦ Σώματος τοὺς χριστιανούς. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐπιμένει πολὺ στὸ σημεῖο αὐτό. "Ἄν ἡ Ἐκκλησία ἦταν τὸ πρῶτο, οἱ χριστιανοὶ θὰ ἦταν συνδεδεμένοι μεταξὺ τους ἠθικά, ἐξωτερικά, ὅπως τὰ μέλη ἑνὸς σωματείου. Τώρα εἶναι ἐνωμένοι μεταξὺ τους καὶ μὲ τὸν Χριστὸ μυστηριακὰ σὲ κοινωνία ζωῆς, σωματικὰ καὶ ὄχι σωματειακά.

Πρέπει ἀκόμη νὰ προσέξουμε καὶ τὴν κοινωνιολογικὴ σημασία τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἐπισκοπικοῦ καὶ συνοδικοῦ θεσμοῦ, ὅπως καὶ τῆς ἐνορίας. Θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ φανερωθῆ ὅτι οἱ θεσμοὶ αὐτοί, ὅταν λειτουργοῦν σωστά, ἀποτελοῦν κέντρα ἐνότητος καὶ θεανθρωπίνης κοινωνικότητος, καὶ γι' αὐτὸ ἀναντικατάστατους πνευματικούς καὶ εύχαριστιακο-κοινωνικούς θεσμούς.

Ἄλλὰ καὶ ὁ μοναχικὸς βίος μὲ τὴν μακρὰ καὶ πλούσια παράδοσί του, παρ' ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως

φαίνεται ἀπόκοσμος καὶ ἀντικοινωνικός, στήν πραγματικότητα εἶναι βαθύτατα κοινωνικός καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ μπορεῖ ἐπίσης νὰ φωτίσῃ τὸ θέμα μας. Στὰ κοινόβια καταφεύγουν χριστιανοὶ ποὺ διψοῦν γιὰ τὴν τέλεια θεανθρώπινη κοινωνία. Στὴ δομὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κοινοβίων διασώζεται ἡ πρωτοχριστιανικὴ κοινότης μὲ τὴ ἀκτημοσύνη, τὴ φιλαδελφία, τὸ ὁμόφρονον, «τὸ ὁμόθυμαδόν» (Πράξ. 5, 12), τὴν προσκαρτερία στὶς προσευχάς καὶ στήν κλάσι τοῦ ἼΑρτου, τὴν προσδοκίαν τοῦ ἐρχομένου Κυρίου. Ὅπως χαρακτηριστικὰ λέγει ὁ Μ. Βασίλειος: «Τί ἡμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ζωὴν; Τί εἶναι μακαριώτερον; Τί εἶναι ἀληθέστερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί εἶναι χαριέστερον ἀπὸ τὴν ἀνάμιξιν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ψυχῶν; Ἐκινήθησαν ἄνθρωποι ἀπὸ διαφόρους φυλάς καὶ χώρας καὶ συνηρμόσθησαν μὲ τοιαύτην ἀκρίβειαν εἰς ἕνα ὥστε νὰ θεωροῦνται μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, καὶ τὰ πολλὰ σώματα νὰ φαίνωνται ὄργανα μιᾶς γνώμης. Ὁ ἀσθενὴς εἰς τὸ σῶμα ἔχει πολλοὺς ποὺ ὑποφέρουν μαζί του κατὰ τὴν διάθεσιν ὁ ἄρρωστος καὶ ἀδύναμος εἰς τὴν ψυχὴν ἔχει πολλοὺς ποὺ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν. Εἶναι ἐξ ἴσου δοῦλοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, εἶναι κύριοι ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὴν ἀκαταμάχητον ἐλευθερίαν ἀμιλλῶνται διὰ νὰ ἐπιδείξουν μεταξύ των τὴν ἀκριβεστέραν δουλείαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροξένησε βιαίως κάποια ἀναγκαία συμφορὰ, ποὺ προκαλεῖ πολλὴν ἀνησυχίαν εἰς ἐκείνους ποὺ κυριεύει ἀλλὰ ἐδημιουργήθη μετὰ χαρᾶς ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης· διότι ἡ ἀγάπη ὑποτάσσει τοὺς ἐλευθέρους τὸν ἕνα εἰς

τὸν ἄλλον, καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐκλογὴν ἐκάστου. "Ἐτσι μᾶς ἠθέλησεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς ἐδημιούργησεν. Αὐτοὶ ἐπαναφέρουν τὸ ἀρχαῖον καλόν, διότι ἐπικαλύπτουν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ προπάτορος Ἄδάμ. Διότι δὲν θὰ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαίρεσις καὶ διάστασις καὶ πόλεμος, ἐὰν ἡ ἁμαρτία δὲν ἐδίχαζε τὴν φύσιν. Αὐτοὶ λοιπὸν μιμοῦνται μὲ ἀκρίβειαν τὸν Σωτῆρα καὶ τὴν ἔνσαρκον ζωὴν του. "Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅταν συνεκρότησε τὴν ομάδα τῶν μαθητῶν του, κατέστησε τὰ πάντα κοινὰ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτόν του, ἔτσι καὶ αὐτοὶ — ὅσοι βεβαίως τηροῦν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ βίου — ὑπακούοντες εἰς τὸν Καθηγούμενον, μιμοῦνται μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ ζηλεύουν τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων, διότι μὲ ἀκρίβειαν φυλάττουν, ὅπως ἐκεῖνοι, τὸν κοινὸν βίον. Δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς ἀγγέλους ἔρις οὔτε φιλονεικία οὔτε ἀμφισβήτησις· τὰ πάντα ἀνήκουν εἰς τὸν καθένα καὶ ὅλοι ἀποθηκεύουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὀλόκληρα τὰ καλά» (Ἀσκητικαὶ Διατάξεις 18, 2, μετάφρ. Κ. Καρακόλη, ἔκδ. Ε.Π.Ε, τ. 9, σελ. 479, 481).

"Ἐτσι τὰ Κοινόβια λειτουργοῦν σὰν τύποι τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας καὶ κέντρα ἀληθινῆς θεανθρωποκεντρικῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ποὺ ἀκτινοβολεῖται καὶ πρὸς τὰ ἔξω μὲ μὴ ὀργανωμένους, ἀλλὰ πάντως οὐσιαστικοὺς τρόπους, ὅπως ἡ προσευχὴ γιὰ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφούς, ἡ εὐρυτάτη δωρεὰν φιλοξενία, ἡ ἔξοδος στὸν κόσμο πνευματικῶν γιὰ τὴν ἄσκησι τοῦ λειτουργήματος τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως κ.ἄ. Ἰδιαίτερα τὸ "Ἅγιον" Ὄρος μὲ τὸ αὐτο-

διοίκητο αντιπροσωπευτικό σύστημα διοικήσεως, μέσω τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας, καὶ τὸν πολυεθνῆ πανορθόδοξο χαρακτῆρα του, μαρτυρεῖ γιὰ βασικὲς ὀρθόδοξες κοινωνικὲς θέσεις.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄσκητές καὶ ἐρημίτες Πατέρες προχωροῦν σὲ ὑψηλὲς μορφές κοινωνίας, ὅπως ἀποκαλύπτεται στὰ ἔργα τους καὶ στὰ ἀποφθέγματά τους στὸ Γεροντικό.

Βέβαια γιὰ νὰ τὰ καταλάβουμε ὅλα αὐτά, πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε πνευματικὴ ὄρασι τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ βιαζώμαστε νὰ κάνουμε πρόχειρες καὶ ἐπιπόλαιες κρίσεις, χωρὶς μελέτη καὶ βαθύτερη γνωριμία τῶν κρινομένων θεσμῶν, πράγμα τόσο συνηθισμένο στὴν ἐπιστημονοκρατούμενη ἐποχὴ μας.

* * *

Ἐπὶ ἔτι ἀκόμη ἓνα σοβαρὸ ἐρώτημα ποῦ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ: Εἶναι ἱστορικὰ ἐφαρμόσιμη ἢ εὐχαριστιακὴ χριστιανικὴ κοινωνία;

Ἡ χριστιανικὴ κοινωνία, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἔχει ἱστορικὸ ἀλλὰ καὶ ἐσχατολογικὸ χαρακτῆρα. Ἱστορικὸ, γιατί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε ἱστορικὰ καὶ ἔνωσε σὲ ἀδιάσπαστη κοινωνία τὸ Θεὸ μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ Ἐκκλησία ἐπίσης, ὡς σῶμα τοῦ Χριστοῦ, σαρκώνεται ἱστορικὰ, προσλαμβάνει καὶ μεταμορφώνει τὸν κόσμον. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ σάρκωσί της προσέλαβε καὶ τίς ἀνθρώπινες κοινωνίες καὶ τίς μεταμόρφωσε σὲ ἐν Χριστῷ κοινωνίες, κατὰ τὸ μέτρο ποῦ ἄφησαν μὲ τὴν ἐλεύθερη προσφορά τους στὸ Χριστὸ νὰ τίς ἐνχριστώσῃ καὶ χριστοποιήσῃ.

Χριστιανικὲς λοιπὸν κοινωνίες, λιγώτερο ἢ πε-

ρισσότερο χριστοποιημένες πραγματοποιήθηκαν ιστορικά στις πρωτοχριστιανικές κοινότητες, στις μοναστικές πολιτείες, στη Βυζαντινή περίοδο, στην Τουρκοκρατία, χωρίς να λείπουν και οι ατέλειες και αδυναμίες του πεπτωκότος ανθρώπου.

Πιστεύω ότι πραγματοποιήθηκαν ύψηλες μορφές κοινωνικής ζωής που έπηρέασαν προς τὸ φιλανθρωπότερο και τοὺς κρατικούς θεσμούς. Τὸ ἴδιο γίνεται και σήμερα, ὅπου και ὅσο οἱ Χριστιανοὶ ζοῦν ἀληθινὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Χωρίς ἐξωτερικὴ προβολή, γίνονται κέντρα ἐνότητος και ἀληθινῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν» (Λουκᾶ 17, 21) και «ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔρχεται μετὰ παρατηρήσεως» (Λουκᾶ 17, 20).

Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔχουν εὐθύνη γιὰ ἓνα γενικώτερο ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπικράτησι στὴν κοινωνία μας τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν και ἀρετῶν, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας κ.λ.π. Οὔτε πάλι ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν Παράδοσί μας ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν καλὴ ἀλλοίωσι τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν θεσμῶν και δομῶν.

Ἐκτὸς τῆν ἄλλη μεριά πάλι ὁ ἐσχατολογικὸς χαρακτήρας τῆς Ἐκκλησίας μᾶς βοηθεῖ νὰ δοῦμε ὅτι οἱ χριστιανοὶ εἶναι πάροικοι και παρεπίδημοι στὸν παρόντα κόσμον, προσδοκοῦν «καινὴν γῆν και καινοὺς οὐρανοὺς», δηλαδὴ περιμένουν τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς στὸν μέλλοντα αἰῶνα, τοῦ ὁποῖου ὅμως τὴν πρόγευσι και προετοιμασία ἔχουμε ἀπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα. Τὸ κράτος τοῦ διαβόλου θὰ καταλυθῆ ὀλοκληρωτικὰ μὲ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ πε-

ριορισμός ὅμως τοῦ κράτους του εἶναι μέλημα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα.

Οἱ χριστιανοὶ ἐξ ἄλλου στοὺς ἀγῶνες τους δὲν ἔμποροῦν νὰ χρησιμοποιήσουν μέσα ἀλλότρια τῆς ἀγάπης. Ὅποιος θέλει νὰ περιορίσῃ τὸ κακὸ διὰ τοῦ κακοῦ, στὴν πραγματικότητα τὸ πολλαπλασιάζει. Κατὰ τὴν πατερικὴ ρῆσι: «Τὸ καλόν, ἐὰν μὴ καλῶς γένηται, οὐκ ἔστι καλόν».

Στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας δὲν ὑπάρχουν τυποποιημένες λύσεις τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως, ποὺ μέσα στὴν Ἐκκλησία πάσχουν τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, ἔμποροῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀρθόδοξων θεολογικῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων νὰ μελετοῦν καὶ νὰ προτείνουν σχήματα καὶ λύσεις, ποὺ θὰ βοηθοῦν τοὺς ἴδιους καὶ τὴν κοινωνία νὰ ζήσουν συνεπέστερα τῇ χριστιανικῇ ζωῇ καὶ νὰ μπολιάζουν «τὴν ἀγριέλαιον εἰς τὴν καλλιέλαιον», ποὺ εἶναι ὁ Χριστός.

Ἕνας δημιουργικὸς διάλογος μεταξὺ τῆς ὀρθόδοξης πατερικῆς θεολογίας καὶ τῆς καθημερινῆς κοινωνικῆς καὶ προσωπικῆς μας ζωῆς εἶναι ἀναγκαῖος, ὥστε νὰ ἐκπληρώνεται αὐτὸ ποὺ ὁ ἅγιος Μέγας Βασίλειος γράφει, γιὰ ἄλλη βεβαίως περίπτωσι: «Τὸ φιλόσοφον νὰ μὴ εἶναι ἀκοινώνητον καὶ τὸ κοινωνικὸν νὰ μὴ εἶναι ἀφιλόσοφον».